

หนังสือเล่มนี้เรียบเรียงตามจุดประสงค์รายวิชา สมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ (ปวช.) พุทธศักราช 2562 ของสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ

รหัสวิชา 20000-1501

(หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง)

ได้ผ่านการตรวจการประเมินคุณภาพจากสำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา ประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2562 ครั้งที่ 2
หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ประกาศลำดับที่ 577

หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

Civil Duties and Morals

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร

80.-

หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม (Civil Duties and Morals)

รหัสวิชา 20000 - 1501

หลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562

หมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศึกษา

สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ

เรียบเรียงโดย

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร

พ.ม., ศศ.บ. มหาวิทยาลัยมหิดล

หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

(Civil Duties and Morals)

รหัสวิชา 20000 - 1501

ISBN 978-616-495-096-2

จัดพิมพ์และจำหน่ายโดย...

วังอักษร

บริษัทวังอักษร จำกัด

69/3 ถนนอรุณอมรินทร์ แขวงวัดอรุณ เขตบางกอกใหญ่ กรุงเทพฯ 10600

โทร. 0-2472-3293-5 โทรสาร 0-2891-0742 Mobile 08-8585-1521

Facebook : สำนักพิมพ์ วังอักษร

e-Mail : wangaksorn9@gmail.com

<http://www.wangaksorn.com>

ID Line : @wangaksorn

พิมพ์ครั้งที่ 1 พ.ศ. 2562

จำนวนที่พิมพ์ 5,000 เล่ม

สงวนลิขสิทธิ์ตามพระราชบัญญัติลิขสิทธิ์ พ.ศ. 2537
โดยบริษัทวังอักษร จำกัด ห้ามนำส่วนใดส่วนหนึ่งของหนังสือเล่มนี้ไปทำซ้ำ
ดัดแปลง หรือเผยแพร่ต่อสาธารณชน ไม่ว่ารูปแบบใด ๆ นอกจากได้รับอนุญาต
เป็นลายลักษณ์อักษรล่วงหน้าจากทางบริษัทวังอักษร จำกัด เท่านั้น
ชื่อและเครื่องหมายการค้าอื่น ๆ ที่อ้างอิงในหนังสือฉบับนี้เป็นสิทธิ์โดยชอบ
ด้วยกฎหมายของเจ้าของแต่ละราย โดยบริษัทวังอักษร จำกัด
มิได้อ้างความเป็นเจ้าของแต่อย่างใด

หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม

(Civil Duties and Morals)

รหัสวิชา 20000-1501

จุดประสงค์รายวิชา เพื่อให้

1. รู้และเข้าใจเกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม สิทธิหน้าที่พลเมืองดีและหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนา
2. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข และเป็นศาสนิกชนที่ดีตามหลักธรรมคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
3. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในการพัฒนาตนและการดำเนินชีวิต
4. ตระหนักถึงการดำรงชีวิตที่ถูกต้องดีงามในฐานะศาสนิกชนและพลเมืองดี

สมรรถนะรายวิชา

1. แสดงความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม สิทธิหน้าที่พลเมืองดี และหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนา
2. ประพฤติปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมพื้นฐาน และระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข
3. ประพฤติปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรม วัฒนธรรมและหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ
4. วิเคราะห์สภาพปัญหาในสังคมและแนวทางแก้ไขตามศักยภาพของตน
5. น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

คำอธิบายรายวิชา

ศึกษาเกี่ยวกับความสำคัญของสถาบันทางสังคม บรรทัดฐานทางสังคม วัฒนธรรม คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม ปัญหาในสังคม สิทธิหน้าที่ของพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ

ตารางวิเคราะห์สมรรถนะรายวิชา						
วิชา หน้าที่พลเมืองและศีลธรรม รหัสวิชา 20000 - 1501						
ท-ปน 2 - 0 - 2 จำนวน 2 คาบ/สัปดาห์ รวม 36 คาบ						
หน่วยที่	สมรรถนะรายวิชา	แสดงความรู้เกี่ยวกับสังคม วัฒนธรรม สิทธิหน้าที่พลเมืองดี และหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนา	ประพฤติดุปฏิบัติตนเป็นพลเมืองดีตามบรรทัดฐานทางสังคม ค่านิยมพื้นฐาน และระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข	ประพฤติดุปฏิบัติตนตามหลักจริยธรรม วัฒนธรรมและหลักธรรมหรือคำสอนของศาสนาที่ตนนับถือ	วิเคราะห์สภาพปัญหาในสังคมและแนวทางแก้ไขตามศักยภาพของตน	น้อมนำหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน
1.	สถาบันทางสังคมและบรรทัดฐานทางสังคม	✓	✓		✓	
2.	วัฒนธรรม	✓		✓		
3.	คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในสังคม	✓	✓	✓	✓	
4.	สิทธิหน้าที่ของพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	✓	✓			
5.	การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	✓				✓
6.	ความรู้เกี่ยวกับศาสนา	✓		✓		
7.	การดำรงชีวิตตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	✓		✓		

คำนำ

วิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม รหัสวิชา 20000-1501 ตามหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพ พุทธศักราช 2562 สำนักงานคณะกรรมการการอาชีวศึกษา (สอศ.) กระทรวงศึกษาธิการ จัดอยู่ในหมวดวิชาสมรรถนะแกนกลาง กลุ่มวิชาสังคมศึกษา ผู้เขียนได้บริหารสาระการเรียนรู้ แบ่งออกเป็น 7 บท ได้จัดแผนการจัดการเรียนรู้/แผนการสอนที่มุ่งเน้นฐานสมรรถนะ (Competency Based) และการบูรณาการ (Integrated) ตรงตามจุดประสงค์รายวิชาสมรรถนะรายวิชา และคำอธิบายรายวิชา ในแต่ละบทเรียนมุ่งให้ความสำคัญส่วนที่เป็นความรู้ ทฤษฎี หลักการ กระบวนการ และส่วนที่เป็นการฝึกทักษะประสบการณ์ **เร่งพัฒนาบทบาทของผู้เรียนเป็นผู้จัดการแสวงหาความรู้ (Explorer) เป็นผู้สอนตนเองให้ สร้างองค์ความรู้ใหม่ และบทบาทของผู้สอนเปลี่ยนจากผู้ให้ความรู้มาเป็นผู้จัดการชี้แนะ (Teacher Roles) จัดสิ่งแวดล้อมเอื้ออำนวยต่อความสนใจเรียนรู้ และเป็นผู้ร่วมเรียนรู้ (Co-investigator) จัดห้องเรียนเป็นสถานที่ทำงานร่วมกัน (Learning Context) จัดกลุ่มเรียนรู้ให้รู้จักทำงานร่วมกัน ฝึกความใจกว้าง (Grouping) มุ่งสร้างสรรค์คนรุ่นใหม่ สอนความสามารถที่นำไปทำงานได้ (Competency) สอนความรัก ความเมตตา (Compassion) ความเชื่อมั่น ความซื่อสัตย์ (Trust) ความเป็นผู้มีจิตสาธารณะ (Public Mind) เป้าหมายอาชีพอันยังประโยชน์ (Productive Career) และชีวิตที่มีศักดิ์ศรี (Noble Life) เหนือสิ่งอื่นใด เป็นคนดีทั้งกาย วาจา ใจ มีคุณธรรม จรรยาบรรณทางธุรกิจและวิชาชีพ**

ส่งเสริมสนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบคุณวุฒิวิชาชีพ (Vocational Qualification System) สอดคล้องตามมาตรฐานอาชีพ (Occupational Standard) สร้างภูมิคุ้มกัน เพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ กำลังแรงงาน การพัฒนามาตรฐานการปฏิบัติงานระดับชาติ (National Benchmarking) และการวิเคราะห์หน้าที่การงาน (Functional Analysis) เพื่อให้เกิดผลสำเร็จในภาคธุรกิจ อุตสาหกรรม ทุกสาขาอาชีพ เพื่อเตรียมความพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนของไทย

ขอขอบคุณท่านอาจารย์ผู้สอน ผู้ประสาทวิชาความรู้ เอกสาร หนังสือที่ใช้ประกอบในการเรียบเรียงไว้ ณ โอกาสนี้

เพิ่มศักดิ์ วรรณยางกูร

สารบัญ

	หน้า
บทที่ 1 สถาบันทางสังคมและบรรทัดฐานทางสังคม	1
ความหมายและความสำคัญของสังคม	3
โครงสร้างทางสังคม	5
การจัดระเบียบทางสังคม	7
สถาบันสังคม	8
ลักษณะของสังคมไทย	14
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	25
บทที่ 2 วัฒนธรรม	26
ความหมายและความสำคัญของวัฒนธรรม	29
ลักษณะและประเภทของวัฒนธรรม	30
วัฒนธรรมไทย	33
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	42
บทที่ 3 คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยมในสังคม	43
ความหมายของคุณธรรม จริยธรรม	45
ความสำคัญและประโยชน์ของคุณธรรม จริยธรรม	47
ค่านิยม	50
ค่านิยมที่พึงประสงค์ของสังคมไทย	52
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	56
บทที่ 4 สิทธิหน้าที่ของพลเมืองดีตามระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข	57
ความหมายและความสำคัญของหน้าที่พลเมือง	60
การปกครองในระบอบประชาธิปไตย	61
สิทธิ เสรีภาพ และหน้าที่ของพลเมือง	65
แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	73

บทที่ 5	การดำรงชีวิตตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	74
	ความหมายและความสำคัญของหน้าที่พลเมือง	76
	แนวความคิดของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	77
	หลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียงสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน	80
	การประยุกต์ใช้ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	81
	ทฤษฎีใหม่	84
	ลักษณะสำคัญของหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	88
	แบบทดสอบและกิจกรรมของการฝึกทักษะ	90
บทที่ 6	ความรู้เกี่ยวกับศาสนา	91
	ความหมายและองค์ประกอบของศาสนา	93
	มูลเหตุของการเกิดศาสนา	96
	ความสำคัญของศาสนาและหน้าที่ที่มีต่อศาสนา	97
	หลักธรรมสำคัญของศาสนา	98
	แบบทดสอบและกิจกรรมของการฝึกทักษะ	106
บทที่ 7	การดำรงชีวิตตามหลักศาสนาที่ตนนับถือ	107
	หลักธรรมคำสอนของศาสนาต่าง ๆ	109
	ศาสนาพุทธ	110
	ศาสนาอิสลาม	116
	ศาสนาคริสต์	123
	ศาสนาพราหมณ์ - ฮินดู	130
	แบบทดสอบและกิจกรรมการฝึกทักษะ	135
	บรรณานุกรม	136

บทที่

1

สถาบันทางสังคม และบรรทัดฐานทางสังคม

แนวคิด

สังคม (Social) หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันบางอย่างใดอย่างหนึ่งซึ่งอยู่ร่วมกัน มีระเบียบแบบแผน วัฒนธรรม ค่านิยม กฎเกณฑ์ และระเบียบต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกัน

สถาบันสังคม (Social Institutions) หมายถึง รูปแบบพฤติกรรม การกระทำกิจกรรมต่าง ๆ ของสมาชิกในสังคม เพื่อจุดมุ่งหมายอย่างใดอย่างหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการร่วมกันและเพื่อการดำรงอยู่ของสังคม ซึ่งจะทำให้สังคมบรรลุตามเป้าหมายที่ต้องการ

สถาบันของสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบต่าง ๆ ดังนี้ 1. กลุ่มสังคม 2. หน้าที่ของสถาบันทางสังคม 3. บรรทัดฐานหรือแบบแผนพฤติกรรม 4. บทบาทและหน้าที่ของสมาชิกในสังคม

สาระการเรียนรู้

1. ความหมายและความสำคัญของสังคม
2. โครงสร้างทางสังคม
3. การจัดระเบียบทางสังคม
4. สถาบันสังคม
5. ลักษณะของสังคมไทย

สมรรถนะ

1. สรุปความหมายและความสำคัญของสถาบันทางสังคมและบรรทัดฐานทางสังคม
2. นำความรู้เกี่ยวกับสถาบันทางสังคมและบรรทัดฐานทางสังคมไปปรับใช้

จุดประสงค์การเรียนรู้

หลังจากศึกษาจบบทเรียนนี้แล้ว นักเรียนจะมีความสามารถดังนี้

1. ศึกษาความหมายและความสำคัญของสังคม
2. อธิบายโครงสร้างทางสังคม
3. ระบุลักษณะสังคมไทย
4. สรุปสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงในสังคมไทย

บทที่

1

สถาบันทางสังคม

และบรรทัดฐานทางสังคม

มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องมีสังคม ไม่ว่าจะเป็นครอบครัว เพื่อน โรงเรียน งาน สมาคม ชมรม ฯลฯ เพราะการทำกิจกรรมต่าง ๆ ในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ไม่สามารถทำเพียงคนเดียวได้ทุกอย่างจำเป็นต้องติดต่อกับคนอื่น มีสังคมแวดล้อมในการดำเนินชีวิต ดังนั้น มนุษย์จึงต้องมีการเรียนรู้และปรับปรุงตนเองให้สามารถเข้ากับผู้อื่นได้

ความหมายและความสำคัญของสังคม

ความหมายของสังคม

ตามพจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2542 **สังคม** หมายถึง คนจำนวนหนึ่งที่มีความสัมพันธ์ต่อเนื่องกันตามระเบียบ กฎเกณฑ์ โดยมีวัตถุประสงค์สำคัญร่วมกัน เช่น สังคมชนบท วงการหรือสมาคมของคนกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง เช่น สังคมชาวบ้าน

สังคม (Social) หมายถึง กลุ่มของบุคคลที่มีความสัมพันธ์กันบางอย่างหนึ่ง ซึ่งอยู่ร่วมกัน มีระเบียบแบบแผน วัฒนธรรม ค่านิยม กฎเกณฑ์ และระเบียบต่าง ๆ ในการอยู่ร่วมกัน

ความสำคัญของสังคม

จากคำกล่าวที่ว่า “มนุษย์เป็นสัตว์สังคม” นั้น แสดงให้เห็นว่าสังคมมีความสำคัญต่อชีวิตของมนุษย์อย่างมาก สังคมที่มีหน่วยเล็กที่สุด คือ **ครอบครัว** มนุษย์ต้องมีครอบครัวเพื่อการสืบทอดเผ่าพันธุ์ให้ดำรงอยู่ต่อไป เมื่อมนุษย์เกิดมาก็ต้องการการเลี้ยงดูเอาใจใส่จากพ่อแม่หรือครอบครัว เพราะมนุษย์ไม่สามารถดูแลตนเองได้ตั้งแต่เกิด เด็กแรกเกิดต้องมีผู้ดูแลเอาใจใส่เลี้ยงดู เมื่อเติบโตขึ้นมา ก็ต้องการความรักความสนใจ

มนุษย์คนเดียวไม่สามารถทำทุกอย่างได้โดยลำพังจำเป็นต้องอาศัยการพึ่งพาซึ่งกันและกันในการทำกิจการต่าง ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปัจจุบันมนุษย์สร้างความผูกพันกันในสังคมต่าง ๆ ให้ความผูกพันเกื้อกูลกัน มีความต้องการในการช่วยเหลือซึ่งกันและกันในสังคมต่าง ๆ เพื่อให้กิจกรรมในสังคมสำเร็จลุล่วงได้แก่ การทำงานร่วมกันเป็นทีม สังคมต่อต้านยาเสพติด เป็นต้น

ภาพที่ 1.1 ครอบครัว สังคมหน่วยเล็กที่สุด
ที่มา : [http:// www.mgronline.com](http://www.mgronline.com)

ปัจจัยที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันเป็นสังคม

สาเหตุที่มนุษย์ต้องการร่วมกันในสังคม มีดังนี้

1. **ธรรมชาติของมนุษย์เอง (Human Social Nature)** เพราะมนุษย์มีระยะของทารกยาวนาน จึงต้องพึ่งพาอาศัยผู้อื่นในวัยเยาว์ที่ไม่สามารถช่วยเหลือตัวเองได้ จำเป็นต้องอยู่ร่วมและอาศัยการอบรมเลี้ยงดูจากผู้อื่นที่อยู่ร่วมกันในสังคม
2. **ความต้องการของมนุษย์ในเรื่องของปัจจัยสี่ (Human Needs)** ซึ่งเป็นปัจจัยหลักสำหรับการดำรงชีวิต บุคคลเพียงคนเดียวไม่อาจจะมีชีวิตอยู่ได้อย่างสะดวกและปลอดภัย จึงจำเป็นต้องอยู่ร่วมกันเป็นกลุ่ม
3. **มนุษย์เป็นสัตว์ทางวัฒนธรรม (Cultural Creature)** วัฒนธรรมเป็นแบบอย่างของการดำรงชีวิตในสังคมและเป็นมรดกแห่งสังคมมนุษย์ สามารถเรียนรู้สะสมวัฒนธรรมที่ดีและทิ้งวัฒนธรรมที่ไม่เป็นประโยชน์การแยกตัวจากสังคมไปอยู่เพียงลำพังผู้เดียวย่อมไม่อาจเรียนรู้ถ่ายทอดและเก็บรักษาวัฒนธรรมที่ดีสืบไป
4. **ความรู้สึกเป็นพวกเดียวกัน (Consciousness of Kind)** หมายความว่า สังคมเกิดขึ้นเมื่อมนุษย์มีความรู้สึกเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน รวมทั้งมองเห็นว่ามีบางสิ่งบางอย่างที่เป็นลักษณะร่วมกันในระหว่างพวกเขาจึงมาอยู่กันเป็นกลุ่มก้อน โดยกลุ่มก้อนแรกคือครอบครัว
5. **ความต้องการความอบอุ่นความปลอดภัย (Security)** มนุษย์เมื่ออยู่คนเดียวไม่อาจมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน แต่เมื่ออยู่รวมกันเป็นกลุ่มสังคม มนุษย์จะรู้สึกปลอดภัยอบอุ่นมั่นใจในชีวิตและทรัพย์สิน

โครงสร้างทางสังคม

ความหมายโครงสร้างทางสังคม

โครงสร้างทางสังคม (Social Structure) หมายถึง ส่วนประกอบต่าง ๆ ของสังคมที่ประกอบกันเป็นระบบความสัมพันธ์ของสังคม ซึ่งบุคคลแต่ละคนมีความสัมพันธ์กันทางใดทางหนึ่งซึ่งอาจเหมือนกันหรือแตกต่างกัน รวมกันเป็นโครงสร้างของสังคม

โครงสร้างทางสังคมประกอบด้วยองค์ประกอบสำคัญ 3 องค์ประกอบ คือ กลุ่มสังคม (Social Groups) สถาบันสังคม (Social Institutions) สถานภาพบทบาท (Status and Roles)

กลุ่มสังคม

กลุ่มสังคม (Social Groups) หมายถึง กลุ่มคนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป ซึ่งมีการติดต่อหรือมีความสัมพันธ์กันในสังคม มีการรวมกลุ่มกันในหลายลักษณะ มีการกระทำระหว่างกันทางสังคม ซึ่งอาจเกิดขึ้นอย่างมีวัตถุประสงค์หรือบังเอิญ เพื่อตอบสนองความต้องการของสมาชิกในกลุ่มสังคมตามบทบาทและหน้าที่ของตนเอง

ประเสริฐ แยมกลินฟุ้ง กล่าวว่า **กลุ่มทางสังคม** คือ คนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป มีความสัมพันธ์ในทางร่วมมือพึ่งพาอาศัยกัน ความสัมพันธ์มีติดต่อกันไปจนเป็นความผูกพัน และผู้ที่มีสัมพันธ์กันเกิดความสำนึกว่าเป็นสมาชิกในกลุ่มเดียวกัน แยกออกได้จากกลุ่มอื่น ๆ เพื่อให้มองเห็นลักษณะของกลุ่มทางสังคมได้ชัดเจนยิ่งขึ้น จึงจะจำแนกประเภทของกลุ่มทางสังคมออกเป็นดังนี้

1. กลุ่มครอบครัว (Family Group) เป็นกลุ่มทางสังคมขนาดเล็ก สมาชิกมีความสัมพันธ์กันแบบปฐมนุฏิมิ สมาชิกมีความรักและความผูกพันในระดับสูง มีความเป็นเครือญาติกัน โดยทั่วไปสมาชิกจะประกอบด้วย สามี ภรรยา และบุตร

2. กลุ่มสมาคม (Association) เป็นกลุ่มทางสังคมที่จงใจจัดตั้งขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์อย่างใดอย่างหนึ่ง โดยมีการจัดระเบียบของกลุ่มอย่างเป็นทางการ มีการกำหนดแผนงาน กำหนดหน้าที่ความรับผิดชอบของสมาชิกที่ชัดเจน เช่น บริษัท ห้างหุ้นส่วน กระทรวง ทบวง กรม ฯลฯ

3. กลุ่มทางสังคมขนาดเล็ก (Small Social Group) เป็นกลุ่มทางสังคมที่ไม่ได้มีการจัดระเบียบทางสังคมไว้อย่างชัดเจน เช่น กลุ่มเพื่อนบ้าน กลุ่มเพื่อนร่วมชั้นเรียน เป็นต้น

4. กลุ่มชุมชน (Community) แบ่งออกได้เป็นชุมชนชนบทและชุมชนเมือง

4.1 ชุมชนชนบท เป็นชุมชนที่อยู่นอกเขตเมือง ผู้คนที่อาศัยอยู่มีอาชีพทางด้านเกษตรกรรมเป็นส่วนใหญ่ ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มีน้อย ผู้คนมีความสัมพันธ์แบบเป็นกันเอง มีแบบอย่าง

ในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพคล้าย ๆ กัน สภาพความเป็นอยู่โดยทั่วไปขึ้นอยู่กับธรรมชาติ เป็นส่วนใหญ่ ลักษณะโดยทั่วไปของชุมชน มีดังนี้

ภาพที่ 1.2 ความสัมพันธ์แบบเป็นกันเองของคนในชุมชนชนบท

ที่มา : <http://www.natae.org>

- 1) มีอาชีพทางการเกษตรเป็นส่วนใหญ่
- 2) แวดล้อมไปด้วยธรรมชาติ ชาวชนบทใกล้ชิดกับธรรมชาติและชีวิตส่วนใหญ่เผชิญกับภาวะธรรมชาติโดยตรง เช่น ความแห้งแล้ง ฝนตก น้ำท่วม เป็นต้น
- 3) ความหนาแน่นของประชากรต่อพื้นที่มีน้อย การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัยมักจะรวมกันเป็นกลุ่ม หรือไม่ก็ปลูกสร้างบ้านเรือนขนานไปตามแม่น้ำลำคลอง หรือริมถนน
- 4) มีความสัมพันธ์แบบเป็นกันเอง เคารพนบถนอบและร่วมมือช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยยึดถือน้ำใจเป็นสิ่งสำคัญ
- 5) การเปลี่ยนตำแหน่งทางสังคมมีไม่มาก เนื่องจากชาวชนบทมีความผูกพันอยู่กับการเกษตรมานาน ความคิด ความเชื่อและการศึกษายังไม่ได้รับการพัฒนาเท่าที่ควร ชาวชนบทส่วนใหญ่จึงยังคงยึดอาชีพเกษตรกรรม ฐานะทางเศรษฐกิจค่อนข้างจะยากจน

4.2 ชุมชนเมือง เป็นชุมชนที่อยู่ในเมือง มีประชากรอยู่รวมกันเป็นกลุ่มหนาแน่นกว่าในชนบท สภาพชุมชนโดยทั่วไปจะประกอบด้วยตึก อาคาร บ้านเรือน ผู้คนส่วนใหญ่จะทำงานอยู่ในสำนักงานมากกว่า ที่ไปทำงานกลางแจ้ง สภาพความเป็นอยู่ของประชากรในชุมชนเมืองจึงเป็นไปด้วยความเร่งรีบ และแข่งขัน ลักษณะสำคัญของชุมชนเมืองที่แตกต่างจากชุมชนชนบท มีดังนี้

ภาพที่ 1.3 การจราจรที่หนาแน่นของชุมชนเมือง

ที่มา : <http://www.khaosod.co.th>

- 1) ชุมชนเมืองเป็นชุมชนอุตสาหกรรมและพาณิชยกรรม ชาวเมืองจึงมีชีวิตอยู่ในโรงงานหรือสถานประกอบการเป็นส่วนใหญ่ ไม่ค่อยได้สัมผัสกับธรรมชาติ เช่น เรือกสวน ไร่นา ป่าไม้ ภูเขา มากนัก
- 2) ความสัมพันธ์ของชาวเมืองส่วนใหญ่เป็นไปในรูปแบบของกลุ่มทุติยภูมิ คือ มีความสัมพันธ์แบบตามระเบียบและกฎเกณฑ์ของสังคม จึงมีความเห็นใจเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่กันน้อย
- 3) ความแตกต่างทางสังคมมีมาก โดยในเมืองจะมีทั้งคนร่ำรวยและคนยากจนที่มีฐานะและชีวิตความเป็นอยู่ที่แตกต่างกันมาก
- 4) การเคลื่อนที่ทางสังคมมีมาก ชาวเมืองมีโอกาสเปลี่ยนอาชีพทางเศรษฐกิจของตนได้มากกว่า เพราะมีอาชีพหลากหลายให้เลือก ทำให้มีโอกาสเปลี่ยนอาชีพและเลื่อนตำแหน่งหน้าที่การงานได้มากกว่าชุมชนชนบท
- 5) มีการแข่งขันกันสูง ชาวเมืองต้องต่อสู้แข่งขันเพื่อความอยู่รอด เนื่องจากมีผู้คนอาศัยอยู่หนาแน่น ทุกสิ่งทุกอย่างค่อนข้างมีจำกัด การที่จะให้ได้สิ่งใดมาต้องมีการแลกเปลี่ยนกันด้วยเงินตรา น้อยรายที่จะได้มาด้วยน้ำใจช่วยเหลือกัน
- 6) มีความหลากหลายทางวัฒนธรรม จากการที่ชุมชนเมืองเป็นศูนย์กลางของความเจริญด้านต่าง ๆ ผู้คนจากสังคมภายนอกเดินทางเข้ามาประกอบกิจกรรมกันอย่างมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวต่างประเทศ ทำให้วัฒนธรรมเมืองมีลักษณะหลากหลายแตกต่างกันออกไป เช่น การแต่งกายชุดสากล การรับประทานอาหารญี่ปุ่น เป็นต้น

การจัดระเบียบทางสังคม

การจัดระเบียบทางสังคม การอยู่ร่วมกันในสังคมจึงมีการจัดระเบียบทางสังคม ดังนี้

1. กลุ่มคนที่เป็นระเบียบ รู้จักหน้าที่ ระเบียบและกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ในการติดต่อสัมพันธ์กัน เช่น กลุ่มเพื่อน กลุ่มหนุ่มสาว ครอบครัว สมาคม สโมสร เป็นต้น ตัวอย่างชีวิตในครอบครัวจะมีความเป็นระเบียบ เพราะพ่อแม่ และลูกรู้จักสิทธิ หน้าที่ และปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของครอบครัว
2. กระบวนการจัดระเบียบ คนในสังคมตั้งแต่ 2 คนขึ้นไป จำเป็นต้องมีการเรียนรู้บทบาทหน้าที่ของตนเอง เรียนรู้ระเบียบปฏิบัติของกลุ่ม การแบ่งงานกันทำ การปฏิบัติระหว่างกันอย่างสม่ำเสมอ การปฏิบัติหน้าที่ของกลุ่ม การปรับปรุงเปลี่ยนแปลงของกลุ่ม เป็นต้น